

Lätta på banden till universiteten

02/09/12

Universiteten och högskolorna bör få större självständighet under ansvar. Det betyder inte att de skall lösgöras från staten men banden däremellan borde gå att lätta på, skriver Christina Ullenius och Bo Sundqvist.

Tempot i näringslivet fascinerar. Kvartalsrapporter omsätts i omstrukturering, riktningförändringar och uppsägningar. Med vårt demokratiska system med val till riksdagen önskar vi försäkra oss om en uthållig samhällsutveckling, men vi ser snabba anpassningar till flyktiga opinioner. En kvartalsdemokrati?

Universitet och högskolor finns för att säkerställa tillgång till kunskap för det uthålliga samhället. Utbildning och forskning behövs för allt det goda som samhälle och näringsliv efterfrågar. Kunskap är en avgörande faktor för utveckling av skola, omsorg och näringsliv.

Samhällets ansvar

För att långsiktigt kunna erbjuda god utbildning till tillräckligt många och internationellt konkurrenskraftig grundforskning måste utbildning och grundforskning vara samhällets ansvar. Universiteten och högskolorna å sin sida tar på sig att utveckla forskning och utbildning för samhällets behov och som när det är lämpligt utförs i samverkan med våra intressenter.

Vi bejakar målet att 50 procent av en årskull skall kunna studera vid universitet och högskolor innan de fyllt 25 år men adekvata resurser måste ställas till förfogande och målet måste kopplas till examens- och kvalitetsmål. Sociala och ekonomiska skäl talar för det, liksom omsorgen om individens möjligheter att förverkliga sina mål. Högre utbildning är en angelägenhet för snart sagt varje familj!

Risk för kortsiktiga val

I somras fördes en debatt om forskningens frihet och förutsättningar när beslut om stora delar av finansieringen fattas utanför universitet och högskolor. Det finns goda skäl för att finansiera forskning med externt stöd i konkurrens efter kvalitetsbedömning men det öppnar också för kortsiktiga val av forskningsproblem och i värsta fall för opportunist. Forskningsområden vitala för svenskt samhälle och näringsliv kan bli starkt underfinansierade.

Systemet innebär risker för att den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden försummas men också för att framsteg på oväntade områden inte görs. Det har föreslagits att högskolans strategi skall utvecklas i anslutning till de regionala tillväxtprogrammen. Man får intryck av att högskolan betraktas som ett politiskt medel för regional utveckling på samma sätt som arbetsmarknadsutbildning. Det finns stora risker i detta. Omedelbar nytta sätts före långsiktighet.

Är myndigheter

Det är i detta perspektiv man skall följa diskussionen om universitetens och högskolornas behov av mera av självstyre och behov av ökade resurser förda direkt till högskolan i form av ökade grundutbildningsanslag och fakultetsanslag. Svenska universitet och högskolor är myndigheter och styrs också såsom sådana av statsmakterna med en enhetlig form för mycket olika verksamheter. I för stor utsträckning ligger fokus på den omedelbara nyttan av vår verksamhet. Samtidigt kommer stora delar av forskningsfinansieringen från andra intressenter med extern styrning av verksamhetens inriktning.

Om högskolan ska kunna verka i det långa perspektivet kan de inte styras utifrån dagsaktuella behov. Den måste ha en frihetszon, där forskningens egna synsätt och värderingar får slå igenom. Vi strävar efter större självständighet under ansvar. Det föresvävar oss inte att lösgöra universiteten eller högskolorna från staten.

Utbildning och forskning tillhör det allmänna. Skattebetalarna svarar för merparten av verksamheten. Men inom den ramen går det att lätta på banden. I Finland, Norge och Danmark förs en djupare diskussion kring dessa frågor än här och andra lösningar aktualiseras.

Full finansiering

För att universiteten och högskolorna skall kunna motsvara samhällets förväntningar krävs:

- En fortsatt fullt ut finansierad utbyggnad av högre utbildning.
- En kraftfull nysatsning på långsiktig forskning i form av fasta forskningsresurser direkt till högskolan.
- En förändrad myndighetsform för frihet under ansvar.

Tyvärr är alla dessa behov av så långsiktig karaktär att de i dagspolitikens frestelser ofta försummas. Vem har det politiska modet att föreslå en rejäl satsning på mera resurser till högre utbildning och forskning för att vi ska kunna konkurrera i morgondagens internationella kunskapssamhälle?

Christina Ullenius
Rektor för Karlstads universitet
Ordförande i Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF
Bo Sundqvist
Rektor för Uppsala universitet
Vice ordförande i SUHF
UNT 12/9 2002